

Grundlaget for prøveløsladelse

Af chef for fængselsvæsenets arbejdsdrift CARL AUDE.

Bureauchef Holger Romanders interessante og instruktive redegørelse om „Fakultativ villkorlig frigivning“ (dette tidskrift 1963, s. 60—73) giver mig anledning til følgende bemærkninger om grundlaget for en indstilling til prøveløsladelse.

Der synes grund til at understrege, hvor betydningsfuld en beslutning prøveløsladelsesafgørelsen er for den, som den angår. Den kan betyde, at en frihedsberøvelse forlænges i måneder eller år. Det kan ganske vist hævdes, at beslutningen blot er en konvertering af en resterende frihedsberøvelse med en — oftest længere — tilsynsperiode, og at den derfor ikke blot kan opfattes som en lempelse. For de allerfleste frihedsberøvede står imidlertid prøveløsladelsen som den egentlige løsladelse, den akt, hvorved friheden opnås. Selvom vilkår og tilsyn pålægger bånd, er de byrder, der pålægges den, der har et alvorligt forsæt om et ordentligt og lovlydigt liv, af overskuelig karakter.

Det er derfor væsentligt, at prøveløsladelsesafgørelserne kan accepteres af de frihedsberøvede som retfærdige. Enhver praktiker véd, at selv de mest hensigtsmæssige specialpræventive forholdsregler vil miste deres effekt overfor den, der føler sig bitter over en formentlig forurettelse.

Det er rigtigt som Romander at lægge hovedvægten på det specialpræventive, men hvad dette synspunkt indebærer, er ikke centydigt. Når der tales om at lægge den sociale prognose til grund, kan denne tolkes som en begrundet udsigt til, at den pågældende vil føre et lovlydigt liv. Herefter må man prøveløslade den kolde, kontrære, ikke-kooperative indsatte, der skønnes i stand til at kalkulere i forholdet mellem frihedsberøvelsens ubehag og det forventede udbytte af kriminaliteten, og som formår at rette sig efter kalkulationens resultat. Omvendt må prøveløsladelse nægtes den holdningsløse, letledelige person, hvis sociale prognose under alle forhold må betegnes som slet, selvom den måske kan forbedres lidt, hvis der meddeles prøveløsladelse med tilsyn.

Hvis det specialpræventive synspunkt imidlertid, som det er sket ved brottsbalken, fortolkes således, at det afgørende er, om den pågældendes tilpasning med føje kan ventes fremmet ved en prøveløsladelse, bliver det den i forrige afsnit sidst omtalte type, der må have prioriteten ved en prøveløsladelsesbeslutning, medens grundlaget for en prøveløsladelse af den førstnævnte type bliver spinklere. I dansk praksis prøveløslader man undertiden folk med relativ dårlig prognose og med mindre godt forhold i anstalten ud fra det synspunkt, at en endelig løsladelse uden til-

syn i hvert fald er dømt til at mislykkes. Det må her tages i betragtning, at man ikke som i Sverige ved afslag på fakultativ prøveløsladelse har den obligatoriske prøveløsladelse at falde tilbage på.

Ofte bygger prøveløsladelsen — som anført af Romander — på humane og sociale synspunkter. De særlige omstændigheder, der i Danmark kan begrunde en halvtidsprøveløsladelse efter straffelovens § 38, stk. 3, er ofte af denne art. Selvom egentlige specialpræventive synspunkter heller ikke her er helt ude af billedet, er forholdet dog ofte det, at den pågældendes egen tilpasning ikke ville blive væsentlig kompromitteret ved en udsættelse af prøveløsladelsen til den normale termin. Det er i virkeligheden hensynet til familien, der tæller.

At anvende prøveløsladelsesinstituttet som et middel til at fremme anstaltsdisciplinen forekommer mig betænkeligt. Det er indlysende, at muligheden for prøveløsladelse rent faktisk støtter disciplinen. Men det bør næppe være udtryk for en bevidst politik. En strafforlængelse på f. eks. 6 måneder er en urimelig hård reaktion på en mindre god opførsel eller utilstrækkelig arbejdsflid. Ingen af disse forhold giver sikker vejledning om prognosen eller om behovet for et tilsyn. Tilpasningen til anstaltslivet er som bekendt langt fra nogen sikker indikation for en god social prognose. Hermed er ikke underkendt, at iagttagelser af den pågældendes adfærd i anstalten må bidrage væsentligt til vurderingen af en prøveløsladelses betimelighed. Men i vurderingen må hensynet til anstaltsdisciplinen være højst sekundær. Disciplinens opretholdelse kan gennemføres på mange andre måder først og fremmest ved behandlingsaktivitet.

Et særligt problem er den pågældendes modtagelighed for tilsyn. Der er frihedsberøvede med god social prognose, der reagerer kontrært på et tilsyn. Er de ærlige og tilkendegiver dette på forhånd, vil prøveløsladelse normalt ikke blive meddelt. Der er i Danmark en mulighed for at prøveløslade fængselsfanger uden tilsyn. Dette finder dog sjældent sted. Grunden hertil er vel, at en prøveløsladelse uden tilsyn ikke giver den pågældende andre forpligtelser end dem, han har i forvejen, nemlig pligten til at føre et straffrit liv. Der mangler et *quid pro quo*. Efter min opfattelse bør man imidlertid efter et konkret skøn kunne undlade at anordne et ikke-indiceret tilsyn.

Jeg er enig med Romander i, at almenpræventive hensyn må træde tilbage ved prøveløsladelsesafgørelsen. Med disse må der være gjort op ved strafudmålingen, og dommeren må i sin vurdering af den betimelige hensiddelsestid have inkalkuleret denne mulighed. Ved længere straffe og grovere forbrydelser vil sikkerhedshensyn spille ind. Når betydelige goder står på spil, må selv en begrænset recidivrisiko tages i betragtning. Brandstifteren holdes tilbage, også i de tilfælde, hvor sandsynligheden for en

gentagelse er betydeligt ringere, end den er hos den ufarlige tyv, der får prøveløsladelsen.

For den, der skal indstille til prøveløsladelse, kompliceres afgørelsen af disse mange tildels modstridende hensyn, herunder hensynet til, at den, som afgørelsen angår, kan acceptere den som rimelig og retfærdig. Dette er et enkelt af de problemer, der opstår, når specialpræventive hensyn kommer til at dominere uden, at man for alvor vil bryde med de traditionelle forestillinger om proportionalitet mellem brøde og straf. Der kan måske komme en dag, hvor alle, også lovovertræderne, accepterer, at retfærdigheden er lig med hensigtsmæssigheden, hvilket indeholder, at enhver får netop den hensiddelsestid, der svarer til hans behandlingsbehov. Hertil er vi imidlertid langt fra nået. Der spores tværtimod en tilbagegående bevægelse, der giver sig udtryk i, at løsladelsespraksis med hensyn til de til ubestemt forvaring hendømte stivner omkring bestemte terminer, der mere er bestemt ved forbrydelsens grovhed end af opnåede behandlingsresultater.

For mig at se vil optimum i foreningen af de forskellige hensyn opnås ved en praksis, hvorefter man prøveløslader alle, der ønsker det, når blot der er grundlag for at antage, at der ligger en ærlig vilje til et lovlydigt liv bag ønsket. Man kunne da spørge, om ikke den obligatoriske prøveløsladelse herefter var at foretrække. Der må imidlertid lægges megen vægt på, at det tilsyn, der i de fleste tilfælde må anordnes på grundlag af et eksisterende behov, accepteres af den pågældende, så at forholdet fremtræder som en aftale om et samarbejde. Prøveløsladelse bør altid kunne afslås af den indsatte. Hvis denne ikke ønsker at acceptere et indiceret tilsyn, må den pågældende myndighed nægte prøveløsladelse. Også dette vil for den pågældende stå som noget rimeligt. Er tilsyn ikke indiceret, måske tværtimod kontraindiceret, bør prøveløsladelse kunne meddeles uden tilsyn, hvis der er en vis rimelighed i at antage, at den pågældende vil klare sig.

Hvis prøveløsladelse kan påregnes som et normalt led i en straffuldbyrdelse, hvor ikke afgørende hensyn taler derimod, vil den kunne blive accepteret af de indsatte som led i et system, der bygger på retfærdighed og rimelighed. Den danske praksis, hvorefter den normale prøveløsladelse meddeles i $\frac{3}{4}$ af de tilfælde, hvor den efter loven kan meddeles, nærmer sig dette punkt.

Carl Aude.